

Bulkowo, 1 czerwca 2023 r.

Okólnik Nr 16

Szanowni mieszkańcy

Wójt Gminy Bulkowo przekazuje informacje Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa dotyczące:

1. Możliwości otrzymania dofinansowania dla rolników, którzy planują w gospodarstwach inwestycje związane m.in. z racjonalizacją produkcji oraz wprowadzeniem innowacji czy zmianą profilu gospodarstwa. Termin składania wniosków potrwa od 5 czerwca do 5 lipca 2023 r.
2. Nabór wniosków od rolników działających w sektorze zbóż i nasion oleistych, którzy ponieśli straty gospodarcze spowodowane przywozem ziarna z Ukrainy. Pomoc dotyczy następujących gatunków: kukurydza, żyto, jęczmień, owies, pszenżyto, mieszanki zbożowe, rzepak lub rzepik. Wniosek można złożyć **wyłącznie drogą elektroniczną poprzez Platformę Usług Elektronicznych ARiMR**. Nabór wniosków trwa od 1 czerwca do 14 lipca 2023 r.

Szczegółowych informacji udziela powiatowe oddziały ARiMR.

Zgodnie z pismem Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska Wójt Gminy Bulkowo w załączeniu przekazuje również **„procedurę postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek – wilk oraz zasady, których należy przestrzegać, aby uniknąć oswojenia wilka z człowiekiem.”**

Aby uniknąć zwabienia wilków do swoich posiadłości niezbędne jest m.in.:

- zabezpieczenie pojemników na odpady przed dostępem zwierząt drapieżnych,
- zapewnienie opieki domowym zwierzętom głównie psom, zakaz puszczenia psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna oraz zakaz puszczenia psów luzem w lesie.

WÓJT GMINY BULKOWO

Do skutecznej ochrony inwentarza hodowców bydła należy stosować pastuchy odpowiednio zmodyfikowane. Najlepszym rozwiązaniem są pastuchy składające się z taśm o szerokości 3 - 4 cm. Na jedno ogrodzenie powinno składać się sześć najlepiej siedem taśm. Dolne dwie – trzy taśmy powinny być rozmieszczone co 25 cm, wyższe co 30 cm. Najniższą taśmę należy umieścić około 15 - 20 cm nad podłożem.

Wilk jest jednym z pięciu gatunków objętych ochroną prawną, za których szkody odpowiada Skarb Państwa. W przypadku stwierdzenia szkody spowodowanej przez wilki należy zabezpieczyć bydło oraz inne zwierzęta gospodarskie i niezwłocznie zawiadomić Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska w Warszawie – Wydział Spraw Terenowych w Ciechanowie, Oddział w Płocku, ul. Kolegialna 15, 09-402 Płock, tel. 24 262 05 34, e-mail: wst.plock@warszawa.rdos.gov.pl

Bardzo proszę o rozpowszechnienie informacji wśród mieszkańców.

WÓJT GMINY
mgr inż. Gabriel Graczyk

Modernizacja gospodarstw rolnych – 5 czerwca rusza nabór wniosków na inwestycje w obszarze D

Od 5 czerwca do 5 lipca 2023 r. rolnicy, którzy planują w swoich gospodarstwach inwestycje związane m.in. z racjonalizacją produkcji, wprowadzaniem innowacji czy zmianą profilu swojego gospodarstwa, będą mogli starać się o dofinansowanie. Wsparcie pochodzi z budżetu Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

O pomoc, tak jak miało to miejsce dotychczas, będą mogli ubiegać się rolnicy – osoby fizyczne (w tym „wspólnie wnioskujące”), wspólnicy spółek cywilnych, osoby prawne, spółki osobowe prawa handlowego i oddziały przedsiębiorstw zagranicznych. Wszyscy zainteresowani wsparciem muszą posiadać gospodarstwo rolne o powierzchni od 1-300 ha lub nieruchomość, która służy do prowadzenia produkcji w zakresie działań specjalnych produkcji rolnej, o wielkości ekonomicznej nie mniejszej niż 13 tys. euro i nie większej niż 200 tys. euro. Wnioskujący muszą też prowadzić w celach zarobkowych działalność rolniczą w zakresie produkcji zwierzęcej lub roślinnej.

W obszarze D można realizować inwestycje związane zarówno z zakupem nowych maszyn i urządzeń rolniczych czy wyposażenia do produkcji rolnej, jak i z budową, remontem połączonym z modernizacją budynków lub budowli wykorzystywanych do produkcji rolnej. Pomoc może zostać przyznana również na zakładanie sadów lub plantacji krzewów owocowych, gatunków owocujących efektywnie dłużej niż 5 lat. Co ważne, inwestycje trwale związane z gruntem lub nieruchomością, w tym te związane z zakładaniem sadów lub plantacji krzewów owocowych, nie mogą być realizowane przez „osoby wspólnie wnioskujące”. W tym naborze będzie również można złożyć wniosek o dofinansowanie zakupu i instalacji urządzeń do pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych, pod warunkiem że będzie ona wykorzystywana na pokrycie potrzeb wynikających z prowadzenia działalności rolniczej. Z pomocy tej mogą skorzystać również ci, którzy otrzymali środki np. z programu „Zielona energia dla wsi” wdrażanego przez NFOŚiGW.

Wsparcie przyznawane będzie w formie refundacji części wydatków. Standardowy poziom dofinansowania to 50 proc. poniesionych kosztów kwalifikowanych. W przypadku gdy o wsparcie ubiegać się będzie młody rolnik lub gdy zrobi to wspólnie kilku rolników, poziom dofinansowania wzrośnie do 60 proc. Minimalny poziom kosztów kwalifikowanych musi być wyższy niż 50 tys. zł. Jeden beneficjent i jedno gospodarstwo może otrzymać maksymalnie 600 tys. zł, jeżeli zaplanowane przedsięwzięcia związane będą bezpośrednio z budową, modernizacją budynków inwentarskich lub magazynów paszowych, w których prowadzona jest produkcja zwierzęca, lub adaptacją innych istniejących w gospodarstwie budynków na budynki inwentarskie (wraz z ich wyposażeniem). W pozostałych przypadkach limit wynosi 250 tys. zł.

O wsparcie mogą ubiegać się również rolnicy, którzy otrzymali wcześniej dofinansowanie w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych” w innych obszarach (A, B, C), pod warunkiem że nie wyczerpali dostępnego limitu, np. jeżeli rolnik składał wniosek w obszarze B i nie wykorzystał puli 600 tys. zł, to w obszarze D może złożyć w tym naborze wniosek o pomoc na pozostałą do wykorzystania kwotę. Należy

jednak pamiętać, że pomoc na inwestycje niezwiązane bezpośrednio z „budowlanką” nie może przekroczyć 250 tys. zł.

Złożone przez rolników wnioski zostaną poddane ocenie punktowej. O kolejności przysługiwania pomocy będzie decydowała suma uzyskanych punktów. Premiowane będą m.in. inwestycje służące ochronie środowiska lub zapobiegające zmianom klimatu czy te związane ze zwiększeniem skali produkcji lub zmianą profilu produkcji rolnej wpływającej na jej zróżnicowanie. Punkty będą przyznawane również za uczestnictwo w unijnych lub krajowych systemach jakości, budowę lub modernizację budynków inwentarskich i magazynów paszowych czy wiek wnioskodawcy.

Wnioski będą przyjmowały biura powiatowe i oddziały regionalne ARiMR. Dokumenty będzie można dostarczyć osobiście lub przez pełnomocnika, wysłać poleconą przesyłką rejestrowaną nadaną w placówce Poczty Polskiej lub za pośrednictwem platformy [ePUAP](#).

Z poważaniem

Biuro Prasowe
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa
www.arimr.gov.pl

Agencja Restrukturyzacji
i Modernizacji Rolnictwa

Uwaga:

Informacje zawarte w tej wiadomości stanowią własność ARiMR i są przeznaczone wyłącznie dla uprawnionego adresata.

przesyłamy informację prasową na temat:

Pomoc w sektorze zbóż i nasion oleistych – 1 czerwca rusza nabór wniosków

Od 1 czerwca do 14 lipca 2023 r. Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa będzie prowadziła nabór wniosków od rolników działających w sektorze zbóż i nasion oleistych, którzy ponieśli straty gospodarcze spowodowane przywozem ziarna z Ukrainy. Pomoc można otrzymać do następujących gatunków: kukurydza, żyto, jęczmień, owies, pszenżyto, mieszanki zbożowe, rzepak lub rzepik. Wniosek można złożyć wyłącznie elektronicznie poprzez Platformę Usług Elektronicznych ARiMR.

O przyznanie pomocy mogą się ubiegać rolnicy lub ich małżonkowie, którzy:

- ponieśli straty gospodarcze spowodowane przez zwiększony przywóz zbóż i nasion oleistych z Ukrainy;
- w roku 2022 złożyli wniosek o przyznanie płatności bezpośrednich, w którym deklarowali uprawę kukurydzy, żyta, jęczmienia, owsa, pszenżyta, mieszanek zbożowych, rzepaku lub rzepiku;
- posiadają nadany numer identyfikacyjny;
- wyrazili zgodę na wymianę korespondencji za pomocą PUE ARiMR.

Wsparciem objęte są również spółdzielnie produkcji rolnej albo spółdzielnie rolników. W przypadku śmierci rolnika, która nastąpiła w okresie od złożenia wniosku o pomoc do dnia wydania decyzji, pomoc może zostać przyznana także na wniosek jego małżonka.

Dofinansowanie nie przysługuje rolnikowi, który jest jednocześnie podmiotem skupującym zboża lub nasiona oleiste w związku z prowadzoną przez ten podmiot produkcją zwierzęcą w odniesieniu do sprzedaży danego rodzaju zbóż, rzepaku lub rzepiku, które zostały zakupione przez ten podmiot.

Maksymalna powierzchnia, do której można uzyskać wsparcie, wynosi 300 ha. Aby otrzymać pomoc, rolnik musi sprzedać kukurydzę, żyto, jęczmień, owies, pszenżyto, mieszanki zbożowe, rzepak lub rzepik, podmiotom prowadzącym działalność w zakresie obrotu, skupu lub przetwórstwa zbóż lub nasion oleistych. Nabywcą może być także podmiot skupujący zboża lub nasiona oleiste w związku z prowadzoną produkcją zwierzęcą.

Sprzedaż poszczególnych gatunków roślin musi nastąpić:

- między 1 grudnia 2022 r. a 30 czerwca 2023 r. – w przypadku żyta, jęczmienia, owsa, pszenżyta, mieszanek zbożowych lub nasion rzepaku lub rzepiku;
- między 15 kwietnia a 30 czerwca 2023 r. – w przypadku kukurydzy.

Transakcja musi zostać udokumentowana fakturami VAT, ich duplikatami lub fakturami VAT RR.

Jeśli o wsparcie ubiega się spółdzielnia produkcji rolnej albo spółdzielnia rolników, maksymalna powierzchnia objęta dofinansowaniem nie może przekroczyć iloczynu liczby członków oraz 300 ha. Warunkiem zastosowania zwiększonego limitu powierzchni w takim przypadku jest poddanie się spółdzielni badaniu lustracyjnemu w ciągu trzech lat poprzedzających rok złożenia wniosku o przyznanie tej pomocy.

Wnioski można składać wyłącznie poprzez Platformę Usług Elektronicznych w terminie od 1 czerwca do 14 lipca 2023 r. Więcej czasu na dostarczenie dokumentów, bo do 10 września 2023 r., będą mieć małżonkowie rolników zmarłych w okresie od złożenia wniosku do dnia wydania decyzji o przyznaniu wsparcia. Wysokość pomocy, którą można otrzymać, zależy m.in. od gatunku sprzedanych roślin.

W przypadku żyta, jęczmienia, owsa, pszenżyta, mieszanek zbożowych, nasion rzepaku lub rzepiku sprzedanych w okresie od 1 grudnia 2022 r. do 30 czerwca 2023 r. wsparcie nie może przekroczyć:

1. iloczynu stawki pomocy i powierzchni upraw zatwierdzonej do jednolitej płatności obszarowej oraz
2. iloczynu stawki pomocy i powierzchni upraw, która stanowi iloraz liczby ton wynikającej z faktur VAT i przelicznika:
 - a. 4,5 – dla jęczmienia lub pszenżyta,

b. 3,5 – dla żyta, owsa, mieszanek zbożowych, rzepaku lub rzepiku.

Z kolei w przypadku kukurydzy sprzedanej pomiędzy 15 kwietnia a 30 czerwca 2023 r. wysokość pomocy nie może przekroczyć:

1. iloczynu stawki pomocy i powierzchni upraw zatwierdzonej do jednolitej płatności obszarowej i pomniejszonej o powierzchnię upraw, do której rolnikowi lub jego małżonkowi przyznano pomoc krajową oraz
2. iloczynu stawki pomocy i powierzchni upraw, która stanowi ilorzaz liczby ton wynikającej z faktur VAT dołączonych do wniosku i przelicznika 7.

Stawki pomocy są zróżnicowane ze względu na gatunki roślin oraz województwo, i wynoszą:

- 1750 zł/ha upraw kukurydzy, rzepaku lub rzepiku położonych w województwie lubelskim lub podkarpackim,
- 1125 zł/ha upraw jęczmienia lub pszenżyta położonych w województwie lubelskim lub podkarpackim,
- 875 zł/ha upraw żyta, owsa lub mieszanek zbożowych położonych w województwie lubelskim lub podkarpackim,
- 1610 zł/ha upraw kukurydzy, rzepaku lub rzepiku położonych w województwie małopolskim, mazowieckim, świętokrzyskim lub podlaskim,
- 1035 zł/ha upraw jęczmienia lub pszenżyta położonych w województwie małopolskim, mazowieckim, świętokrzyskim lub podlaskim,
- 805 zł/ha upraw żyta, owsa lub mieszanek zbożowych położonych w województwie małopolskim, mazowieckim, świętokrzyskim lub podlaskim,
- 1400 zł/ha upraw kukurydzy, rzepaku lub rzepiku położonych w pozostałych województwach,
- 900 zł/ha upraw jęczmienia lub pszenżyta położonych w pozostałych województwach,
- 700 zł/ha upraw żyta, owsa lub mieszanek zbożowych położonych w pozostałych województwach.

Z poważaniem

Biuro Prasowe
Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
ul. Poleczki 33, 02-822 Warszawa
www.arimr.gov.pl

Agencja Restrukturyzacji
i Modernizacji Rolnictwa

Procedura postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk.

(opracowane na podstawie: „Nowak S., Mysłajek R. W., Okarma H., Śmietana W, 2005, Analiza dotychczasowych rodzajów i rozmiaru szkód wyrządzanych przez wilki oraz stosowanie metod rozwiązywania sytuacji konfliktowych, Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków”)

Lp.	Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działania
1.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych, również sporadycznie w pobliżu zabudowań na tych terenach.	Osobnik niesprawiający wrażenia chorego, oddala się od człowieka.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
2.	Dowolne	Osobnik nie sprawia wrażenia chorego, nie ucieka przed jadącym pojazdem, np. biegnie obok.	Sytuacja normalna, nie jest potrzebna interwencja.
3.	W obszarze zabudowanym, nawet w mieście	Osobnik zdrowy, sprawia wrażenie przestraszonego (podwinięty ogon), zabłąkanego. Obserwacje (zdjęcia i filmy), nawet wielokrotne, dotyczą tego samego dnia, maksymalnie dwóch dni.	Osobnik podczas dyspersji, zabłąkał się do miasta (np. szedł wzdłuż rzeki). Wójt, burmistrz, prezydent miasta podejmuje działania w celu umożliwienia opuszczenia gminy przez zwierzę. Jeśli jest taka konieczność odławia i wywozi zwierzę do najbliższego kompleksu leśnego (przez podmioty upoważnione przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, na podstawie art. 52 ust. 2 pkt. 3 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55, z późn zm.) – zwanej dalej „uooop”; upoważnienie, o którym mowa wyżej wydawane jest na wniosek podmiotu zainteresowanego).
4.	Dowolne	Osobnik z wyraźnymi oznakami choroby (np. uszkodzenia ciała), ewentualnie z podejrzeniem wścieklizny, nie oddala się od ludzi, a nawet podchodzi na niedużą odległość, jest agresywny.	Sytuacja wymagająca uwagi. Rekomendowane jest wykonanie dokumentacji fotograficznej/ filmowej zachowania, i przesłanie do eksperta, który potwierdzi przynależność gatunkową oraz doradzi w trakcie podejmowania decyzji. W przypadku konieczności uśmiercenia zwierzęcia wójt, burmistrz, prezydent miasta występuje z wnioskiem o stosowne zezwolenie do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub ministra właściwego do spraw środowiska (gdy zdarzenie ma miejsce na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego). Po uśmierceniu należy zwierzę zważyć i wykonać szczegółową dokumentację fotograficzną, następnie przeprowadzić badanie w kierunku wścieklizny, a jeśli wynik jest negatywny, umożliwić właściwym, zainteresowanym podmiotom przeprowadzenie szczegółowej sekcji zwierzęcia dla ustalenia przyczyn nietypowego zachowania (w tym np. pobranie próby do analiz genetycznych).
5.	Dowolne	Osobnik bez oznak choroby, przez dłuższy czas	Sytuacja wymagająca uwagi (pilnej).

Lp.	Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działania
		(kilka tygodni) regularnie widywany w pobliżu budynków mieszkalnych, nie atakuje zwierząt gospodarskich ale zbliża się do ludzi i wzbudza niepokój mieszkańców.	<p>Rekomendowane przeprowadzenie inspekcji terenowej, instalacja wideopułapek i przygotowanie raportu w terminie do trzech dni.</p> <p>W sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o wydanie zezwolenia na odstępstwo od zakazu zabijania.</p> <p>W przypadku braku zagrożenia życia lub zdrowia ludzkiego, wójt, burmistrz, prezydent miasta składa wniosek do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie o odstępstwo od zakazu umyślnego płoszenia (np. przy użyciu broni z amunicją kulową lub innych środków) lub odłów (pozostawienie w niewoli albo też oznakowanie nadajnikiem GPS/GSM i przesiedlenie do najbliższego dużego kompleksu leśnego). Zarówno odłowiony osobnik jak i odstrzelony powinien zostać poddany badaniom weterynaryjnym, powinna zostać wykonana dokumentacja fotograficzna, pomiar wagi i parametrów ciała oraz powinny zostać pobrane próby do badań genetycznych (przez właściwy podmiot prowadzący takie badania).</p> <p>Analogiczna procedura na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego prowadzona jest przez Dyrektora Parku.</p>
6.	W pobliżu (< 1 km) lub w obrębie dużego kompleksu leśnego lub na terenie z przewagą obszarów leśnych.	Wilki zaatakowały zwierzęta gospodarskie po raz pierwszy, lub ataki są sporadyczne.	<p>Hodowca natychmiast po stwierdzeniu szkody zabezpiecza ślady, składa niezwłocznie wniosek do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie o odszkodowanie.</p> <p>Hodowca wraz z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Warszawie ustala, jakie w danym przypadku powinny być zastosowane zabezpieczenia przed kolejnymi atakami. Ww. zabezpieczenia wykonywane są samodzielnie przez hodowcę lub na zasadach współdziałania z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Warszawie.</p> <p>Analogiczna procedura na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego wymaga udziału Dyrektora Parku zamiast Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie.</p>
7.	Dowolne	Wilki często atakują zwierzęta gospodarskie.	<p>Procedura zgłaszania szkód i ich szacowania, a także wykonywania odpowiednich zabezpieczeń taka sama jak powyżej.</p> <p>W przypadku wystąpienia powtarzających się co najmniej kilkukrotnie skutecznych ataków wilków na zwierzęta w jednym</p>

Lp.	Miejsce bezpośrednich obserwacji wilków	Wygląd i zachowanie wilka	Zalecane działania
			<p>gospodarstwie należy przeanalizować przyczyny.</p> <p>Jeżeli ataki wilków nie są wynikiem zaniedbań hodowcy (takich jak pozostawianie zwierząt gospodarskich bez ochrony w nocy) poszkodowany (lub wójt, burmistrz, prezydent miasta gdy dotyczy to większej liczby poszkodowanych w danej gminie) występuje do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (lub ministra właściwego do spraw środowiska, gdy zdarzenie ma miejsce na terenie Kampinoskiego Parku Narodowego) z wnioskiem o wydanie zezwolenia na umyślne zabijanie wilków wyrządzających szkody.</p>

Zasady, których należy przestrzegać, aby uniknąć sytuacji, w której wilki oswajają się i zaczynają stwarzać problemy wg S. Nowak i R.W. Mysłajka, opublikowane w opracowaniu pt: „Po sąsiedzku z wilkami”. Stowarzyszenie dla Natury „Wilk” Twardorzeczka 2019:

- 1) *NIGDY NIE DOKARMIJ WILKÓW, nawet jeśli zwierzęta wyglądają na wychudzone i wymagające pomocy. Zamiast karmić lub próbować samodzielnie pomagać wilkowi, zawiadom natychmiast właściwą terenowo Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska (RDOŚ) i skontaktuj się ze Stowarzyszeniem dla Natury „Wilk”.*
- 2) *Mieszkając w pobliżu lasu, przetrzymuj odpadki spożywcze w szczelnych pojemnikach z pokrywami. Resztki żywności pozostawione na kompoście poza ogrodzeniem posesji, w szczególności kawalki mięsa i wędlin, mogą zwabiać wilki. Zainstalowanie oświetlenia z czujnikami ruchu w pobliżu miejsc składowania odpadów kuchennych może odstraszać wilki od podchodzenia w ich pobliże.*
- 3) *Jeśli jesteś turystą, spacerujesz po lesie, wędrujesz z plecakiem, biwakujesz w lesie, uprawiasz biegi terenowe lub inne rodzaje rekreacji aktywnej, jesteś zbieraczem grzybów lub jagód, nigdy nie pozostawiaj resztek żywności w koszach na parkingach leśnych, miejscach biwakowych, pod wiatami i w innych miejscach odpoczynku dla turystów, nawet jeśli wydaje się, że są one szczelne i regularnie opróżniane.*
- 4) *Jeśli jesteś fotografem przyrodniczym lub myśliwym, nigdy nie dostarczaj mięsa na nęciska przy czatowniach lub ambonach. Nie ma znaczenia, czy są to szczątki martwych zwierząt dzikich lub hodowlanych, czy też produkty zawierające mięsne składniki, np. karma dla psów. Wilki, dzięki niezwykle czułemu węchowi, orientują się, że to człowiek dostarczył pokarm, i mogą zacząć postrzegać ludzi jako dostarczycieli pożywienia.*
- 5) *Jeśli pracujesz w lesie, jesteś np. pracownikiem zakładu usług leśnych, budowniczym dróg leśnych, instalatorem sieci energetycznych, nigdy nie pozostawiaj żywności w miejscu pracy. Pakuj wszystkie odpadki i zabieraj z sobą. Pozostawiona żywność może zwabiać drapieżniki w pobliże pracujących w lesie ludzi.*
- 6) *Jeśli jesteś leśnikiem lub pracownikiem parku narodowego i odpowiadasz za turystyczne udostępnianie terenów leśnych, nie instaluj w lesie koszy na odpadki. W zamian zainstaluj tablice zachęcające turystów do zabierania resztek jedzenia i opakowań po żywności ze sobą do domu.*
- 7) *Bądź świadom, że jakkolwiek jest powód pozostawiania lub udostępniania resztek żywności w lesie lub w jego pobliżu, wilki, a szczególnie młode osobniki, mogą uzależnić się od takiego źródła pokarmu i w efekcie nauczyć się postrzegać ludzi jako dostarczycieli pożywienia.*
- 8) *Zawsze zwracaj uwagę i odpowiednio reaguj na sytuację z której wynika, że wilki regularnie żerują na pokarmie pozostawianym przez ludzi (nęciska, czatownie fotograficzne, kosze i doły na śmieci, kompostowniki, itp.). Zawiadom o tym natychmiast odpowiedni Urząd Gminy i Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska.*
- 9) *Jeśli znajdziesz w lesie szczenię wilka, NIGDY GO NIE DOTYKAJ ANI NIE ZABIERAJ Z SOBĄ, nawet jeśli wygląda na chore i skrajnie wycieńczone. Jeśli masz możliwość, zrób mu kilka zdjęć i zaznacz to miejsce w swoim telefonie (np. w Google Maps), albo zapamiętaj numer najbliższego słupka oddziałowego i natychmiast zawiadom właściwą Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska i skontaktuj się ze Stowarzyszeniem dla Natury „Wilk”.*
- 10) *Jeśli dowiesz się, że ktoś przetrzymuje nielegalnie wilka w niewoli, dla dobra swojego i sąsiadów, natychmiast zawiadom odpowiednią RDOŚ.*
- 11) *Jeśli spotkasz w lesie wilka, który podchodzi zbyt blisko (na odległość poniżej 30 m) lub przygląda się zbyt długo i nie czujesz się komfortowo w tej sytuacji, albo też drapieżnik poszczekuje lub warczy na ciebie, podejmij następujące działania:*
 - *Unieś ręce i machaj nimi szeroko w powietrzu. To rozprzestrzeni twój zapach, sprawi że twoja sylwetka będzie lepiej widoczna.*
 - *Pokrzykuj głośno, ostrym tonem w stronę wilka. To pozwoli mu zorientować się, że ma do czynienia z człowiekiem i że nie jest mile widziany.*
 - *Jeśli zwierzę nie reaguje i zamiast oddalić się, podchodzi bliżej, rzucaj w niego będącymi w zasięgu ręki przedmiotami, najlepiej grudami ziemi.*
 - *Wycofaj się spokojnie; możesz przyspieszyć dopiero gdy masz pewność, że zwierzę jest daleko i nie interesuje się tobą.*

Jeśli masz taką możliwość, zrób zwierzęciu zdjęcie i zawiadom o zdarzeniu właściwy Urząd Gminy, RDOŚ i Stowarzyszenie dla Natury „Wilk”.